

Haziran 2021

Yıl: 5 Sayı: 1 ss. 25-39

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 8.02.2021

Kabul Tarihi: 03.03.2021

ISSN: 2619-9408

June 2021

Volume: 5 Issue: 1 pp. 25-39

Article Type: Research Article

Submitted: 8.02.2021

Accepted: 03.03.2021

ANNE EBEVEYNİN KENDİ ANNE RED KABULÜNÜN, EBEVEYNLİK TUTUMU ÜZERİNE ETKİSİ*

Engin EKER** Arzum TÜRK***

Öz

Pek çok farklı literatür çalışması göstermektedir ki; insan gelişiminin en önemli aşamalarından biri olan çocukluk çağı sürecinde, kişinin anne babasıyla kurmuş olduğu iletişim ve onlardan aldığını düşündüğü ebeveynlik, yetişkinlik dönemindeki tavır, davranış ve tutumlarına etki etmektedir. Bu etkileşimin kişinin ebeveynlik tutumlarını yordaması da kaçınılmaz olacaktır. Araştırmanın amacı anne ebeveynlerin kendi anne ret-kabullerinin, ebeveynlik tutumu üzerine etkisinin incelenmesidir. Bu amaç kapsamında araştırmaya 2-6 yaş arasında çocuğu bulunan 493 anne dahil edildi. Araştırmada anket yöntemi kullanılmıştır. Verilerin elde edilmesi için Demografik Bilgi Formu, Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ) ve Yetişkin Ebeveyn Kabul-Ret Ölçeği (EKRÖ) kullanıldı. Katılımcıların ebeveyn kabul düzeyinin yüksek olduğu görülmüştür. Katılımcıların demokratik tutumları yüksek, otoriter tutumları düşük, aşırı koruyucu ve izin verici tutumları orta düzeyde bulundu. Katılımcıların EKRÖ alt boyutları ve ETÖ alt boyut puanları gelir durumuna göre değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak araştırmada katılımcı annelerin ret kabul düzeyleri ile ebeveynlik tutumları arasında düşük düzeyde ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn, ret-kabul, tutum.

Effect of The Maternal Parent's Own Maternal Rejection on Parental Attitude

Abstract

Many academic studies show that the communication with parents and the receipt of parenting during childhood affect the behaviour and attitude of people when they grow up. Consequently, their own parenting attitudes are effected as well. The aim of this study is to examine the effects of parents' own maternal rejection on parenting attitude. For this purpose, a research with questionnaires, namely the Demographic Information Form, Parental Attitude Questionnaire (PAQ) and Adult Parents Acceptance – Rejection Questionnaire (PARQ), has been conducted, that involves 493 mothers with children between 2-6 years old. It was observed that the parental acceptance level of participants was high. Also their democratic attitudes were high, their authoritarian attitude were low and overprotective and permissive attitudes were moderate. Another outcome of the research was the variety of their PARQ sub-dimensions and PAQ sub-dimension scores depending on their income level. As a main result, the causality between the rejection acceptance levels of mothers and their parentig attitudes was extremely low.

Keywords: Parents, acceptance - rejection, attitude

Giriş

İnsanın kendini bulma macerasında karşısına çıkan varoluşsal sorular, kendisini tanımaya ve anlamaya yardımcı olan bir yaşantı süreci olarak ifade edilmektedir. Holmes, (1993) bağlanma kuramında, bağlanma stillerinin bebeklik çağında oluştuğunu ve bir yaşam süresi boyunca geliştiğini

* Bu araştırma "Anne ebeveynin kendi anne red kabulünün ebeveynlik tutumu üzerine etkisi" başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü. engineker@aydin.edu.tr. ORCID: 0000 0001 9316 7026

*** Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Aydın Üniversitesi. arzumturk@stu.aydin.edu.tr. ORCID: 0000-0003-0063-6757

belirtmiştir. Her ne kadar bağlanma ilişkilerinin yaşam boyunca aynı şekilde devam ettiğini gösteren çalışmalar olsa da bağlanma stillerinin yıllar içerisinde değiştiğini gösteren çalışmalar da bulunmaktadır. Çocuğun psikolojik gelişimindeki ebeveynleriyle kurmuş olduğu ilişki ve bağlanma stiline yetişkinlikte kurulacak ilişkilere etki edeceği belirtilmiştir (Cassidy, 2000). Çocukluk çağında anne ile çocuk arasında yaşanan ilişki birikiminin gelecek yaşantıda insanlarla kurduğu ilişkilerini, sosyal çevreye yapılanmasını etkileyeceği kabul edilmiştir. Toplumun temel yapı taşlarından birini aile kavramı oluşturmaktadır, bu hipotez yüzyıllardan beri kabul görmektedir. Aile döngüsel bir süreç içerisinde gelişimini sağlar. Bir aileye sahip olan birey, ileride kendisi de bir aile çatısı oluşturur, burada yapılan genelleme her zaman geçerli olmayabilir. Birey ne bir aile içerisinde yetişebilir ne de kendisine bir aile çatısı kurmak isteyebilir. Fakat bu çalışmada ve literatür araştırmasında aile içerisinde yetişen bireyin ileride kendi ailesi içerisindeki döngüsel yaşantısı üzerinde durulmaktadır. Bireyin annesi ile kurduğu etkileşimde edinmiş olduğu düşünce kalıpları, duygu kazanımları ileride kuracağı etkileşim ağlarını şekillendirir. Ebeveynin, çocuğu ile arasındaki bağ ve ebeveynlik tutumları, geçmiş yaşantılarında oluşturdukları kazanımlardan etkilenir (İşmen Gazioğlu, 2013). Tıpkı ebeveyn tutumları gibi, çocuğun ebeveyni tarafından ret ya da kabul görmesi, onun kişilik gelişimini etkileyen döngüsel bir bileşendir. Ebeveyn tarafından kabul ya da ret algısını çalışan araştırmacı Rohner (1975), ebeveynin davranışlarının çocuk gelişimini etkilediğini ileri sürmüştür. Bu konuda geliştirdiği kuramında, erken çocukluk döneminde çocuğun, anne ve babasının davranışlarını nasıl algıladığı ve bunlardan nasıl etkilendiğinin altını çizerek çalışmalarına devam etmiştir. Ebeveyni tarafından kabul gören çocuk, olumlu dünya algısı, kendini olumlu kabul gibi pozitif düşünceler geliştirerek sağlıklı bir gelişim gerçekleştirir. Aynı şekilde olumlu ve sağlıklı ebeveyn tutumunu deneyimleyen çocuk, sağlıklı yaşantı sürer. Buradan hareketle, annelerin kendi anne ret-kabul düzeylerinin ebeveynlik tutumları üzerindeki etkisi incelenmeye çalışılmıştır. Kendi annesi tarafından kabul görmediği takdirde bir anne sağlıklı bir ebeveyn tutumu sergileyemez, problem cümlesiyle yola çıkmıştır ve bu sorunun alan yazınında ciddi bir öneme sahip olacağı düşünülmektedir.

Ebeveyn Kabul ve Ret Teorisi (EKAR), sosyalleşme ve yaşam boyu gelişim hakkında, ebeveyn kabul ve reddinin nedenlerini ve bunların kişinin duygusal, davranışsal ve sosyo-bilişsel gelişimi üzerindeki etkilerini analiz eden bir teoridir (Rohner 1980; Rohner 2004). Tüm insanların başkaları tarafından kabul edilmek için duygusal ihtiyaçları olduğu varsayımına dayanır (Karaboğa 2018). Bu ihtiyacın kültür, ırk, fiziksel özellikler, sosyal statü veya dil gibi özelliklerden bağımsız olduğunu vurgular.

EKAR teorisinin kişilik alt teorisi, çocuklukta algılanan ebeveyn kabul veya reddinin bireylerin kişilik özellikleri ve genel zihinsel durumu üzerindeki etkilerini tahmin etmeyi ve açıklamayı amaçlamaktadır. Bu, çok sayıda kültürler arası çalışmanın desteğiyle, EKAR teorisinin en gelişmiş alt teorisidir (Rohner ve Khaleque 2002).

EKAR teorisine göre, insanların diğerler bireylerden (yani annelerinden, babalarından vb.) olumlu yanıt alması duygusal bir ihtiyaç olarak ifade edilmektedir. Bu ihtiyacın insanın evrimsel seyri içinde ortaya çıktığı ve biyolojik temeli olduğu düşünülmektedir. Bu ihtiyaç, çocuklukta ebeveyn den ilgi, destek ve şefkat beklentisi olarak ortaya çıkabilir. Yetişkinlikte, düşünceleri birey tarafından önemli görülen diğer insanlara olumlu saygı duymak için tanınan veya tanınmayan bir arzuyu içerecek kadar karmaşık hale gelir. Bebek ve çocuklarda bu ihtiyacı sadece anne-babalar karşılayabilirken, ergenler ve yetişkinler için başka önemli faktörlerde eklenebilir. EKAR teorisinin bakış açısından, "önemli diğerleri" terimi, çocuğun veya yetişkinin duygusal bir bağ kurduğu ve başka hiç kimseyle değiştirilemeyen bireyleri ifade eder. Ebeveyn ise, kısa veya uzun bir süre boyunca çocuğun bakım sorumluluğunu üstlenen herhangi bir kişi olarak tanımlanır. Bu nedenle ebeveynler, çocuğun annesi, babası, büyükannesi, büyükbabası veya akrabalarını içerebilir (Rohner 2004). Bununla birlikte, bir çocuğun duygusal güvenliği ve rahatlığının, babasıyla ve anneye olan ilişkisine bağlı olması,

ebeveynlerin rolünün diğerlerinin yanında benzersiz olduğu anlamına gelir. Bu nedenle EKAR teorisi, ebeveyn kabul ve reddinin çocuğun kişilik gelişimini diğer faktörlerden daha fazla etkilediğini öne sürmektedir (Rohner ve ark., 2009).

EKAR teorisi, ebeveyn reddinin bireylerin psikolojik uyumları üzerinde kesin bir etkiye sahip olduğunu ve yedi eğilimden oluşan bir takımyıldız boyunca kişilik özelliklerini etkilediğini öne sürmektedir. Rohner (1986), bu kişilik eğilimlerinin olumludan olumsuz uca doğru bir spektrum oluşturduğunu ve dünyadaki tüm insanların kişilik özelliklerine göre bu takımyıldıza yerleştirilebileceğini belirtmektedir (Eryavuz, 2006; Khalaque ve Rohner, 2002). Bu eğilimler birbiriyle ilişkilidir ve spektrumun bir bölümündeki olumsuzluğun diğer alanları etkileyebileceğine dikkat etmek önemlidir. Bu eğilimler şunlardır: Bağımlılık veya savunmacı bağımsızlık, duygusal tepkisizlik, düşmanlık/saldırganlık, olumsuz benlik saygısı, olumsuz öz yeterlik, olumsuz dünya görüşü ve duygusal istikrarsızlıktır (Khalaque ve Rohner 2002; Rohner 1975).

Bağımlılık ve Savunmacı Bağımsızlık: EKAR teorisinin kişilik alt teorisinde, bağımlılık ve savunmacı bağımsızlık, aynı kişilik kümesinin iki ucunu tanımlıyor şeklinde kabul edilmektedir. Bağımlılık, diğer insanlardan olumlu yanıt alma özlemini ifade ederken, "bağımlı davranış" bireylerin önemli diğer kişilerden olumlu yanıtlar almak için verdiği tekliflerden oluşur (Rohner, 1986).

Duygusal Tepkisizlik: Duygusal tepkisizliğin daha net açıklanabilmesi için tam tersi olan duygusal tepkiselliğini tanımlanması gerekir. Kişinin duygularını başkası için açıkça ifade etme yeteneğidir. Başka bir deyişle, böyle bir birey rahat ve net duygusal tepkiler sergileyecek ve güvensiz veya savunmacı olmayan, samimi ve kalıcı ilişkiler kurabilecektir (Rohner, 2005). EKAR teorisine göre reddedilen çocuklar, ebeveyn sıcaklığı modelinin olmaması nedeniyle şefkat duygusunu ve nasıl şefkatli olunacağını öğrenmezler. Bu insanlar sıcaklık ve şefkat özelemlerine rağmen bunları sergilemek ve algılamakta güçlük çekerler. Bu çocuklar duygusal olarak tepkisiz, soğuk, yalıtılmış ve başkalarıyla samimi ve sıcak ilişkiler kuramayacak şekilde büyürler (Rohner ve Brothers, 1999; Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005; Rohner ve ark., 2012).

Düşmanlık/Saldırganlık: Düşmanlık, içsel bir öfke ve kızgınlık duygusudur ve saldırganlığın altında yatan bir faktördür. Öte yandan saldırganlık, öfke ve kızgınlığın davranışsal bir ifadesi olarak tanımlanabilir ve esas olarak insanlara veya nesnelere fiziksel/psikolojik zarar verme eylemlerini içerir (Rohner 2005). Rohner (1986), pasif saldırgan insanların niyetlerinin her zaman bilinçli olarak farkında olmayabileceklerini belirtir. Ebeveynlerin saldırganlık/düşmanlık yoluyla reddedildiği durumlarda, reddedilen çocuk düşmanlık, saldırganlık veya pasif saldırganlık gösterebilir. Ayrıca, ebeveynler çocuklarının öfkelerini açıkça ifade etmelerine izin vermediklerinde, bu çocuklar öfkelerini yönetmede zorluk yaşayabilirler (Rohner, 1986). Ancak bunlar çocuklarda ve yetişkinlerde en uygun koşullarda bile görülebilmektedir. Dahası, düşmanca veya saldırgan olmayan kişilerin çok çeşitli psikolojik problemler yaşama şansı vardır, ancak bunlar aşırı agresif olanlardan farklı olabilir (Rohner ve ark., 2005).

Olumsuz Benlik Saygısı: Benlik saygısı, kişinin kendini ne kadar sevdiğini ve kendisini başkalarının saygısına layık ve değerli bir birey olarak onaylaması, kabul etmesi ve görmesi ile ilgilidir. Negatif benlik saygısı, tam tersine, kişinin hoşlanmaması, onaylanmaması, aşağılık hissi, kaygısızlık veya kınamayı hak etme şeklinde kendini değerlendirmesidir (Rohner, 1986; Rohner, 2005). EKAR teorisi, reddedilen çocukların "Annem benden hoşlanmıyor, bu yüzden sevilmeye değmem" gibi düşünce kalıpları oluşturduğunu öne sürmektedir. Bu nedenle, bu tür çocuklar başkaları tarafından reddedildiğini ve sevilmediğini hissettiğinde, kendilerini sevmeye değmez, değersiz ve aciz olarak görme eğilimindedirler (Rohner, 1986).

Olumsuz Öz Yeterlilik: Kendi kendine yeterlilik, kişinin günlük hayatın talepleriyle ne kadar iyi başa çıkabileceği konusunda yaptığı yargılardır. Olumlu öz-yeterlilik, bireyin kendisini sorunlarla başa çıkabilecek durumda gördüğü ve başarılı olduğuna -ya da olabileceğine, kendine güvenen ve sosyal açıdan usta olduğuna inandığı anlamına gelir. Aksine, olumsuz öz-yeterlilik, kişinin günlük talepleri karşılama yetersiz olduğunu düşünmesine yol açar. Bu kişiler, istedikleri şeyleri elde etmek için mücadele edememe gibi duygu ve düşüncelere sahip olma eğilimindedir (Eryavuz, 2006; Rohner, 1986). EKAR teorisine göre, ebeveyn olarak reddedilen bireyler kendilerini değersiz ve aciz hissederler ve kendilerini olumsuz eleştiriyi hak olarak görürler. Bu duyguları yetersizlik ve yetersizlik olarak algırlar (Eryavuz, 2006; Rohner, 1986).

Olumsuz Dünya Görüşü: EKAR teorisi çerçevesinde dünya görüşü, kişinin yaşam, evren veya varoluşun özü gibi konulardaki yargıları olarak tanımlanır. Olumlu bir dünya görüşüne sahip insanlar, hayatı iyi, arkadaş canlısı, mutlu ve güvenli olarak algırlar. Aksine, olumsuz bir dünya görüşüne sahip olanlar için hayat kötü, güvensiz, düşmanca, tehlikelerle ve belirsizliklerle doludur (Rohner, 2016).

Duygusal istikrarsızlık: EKAR teorisinde duygusal istikrar, kişinin karşılaştığı zorluklar karşısında duygularını kontrol etme yeteneğini ifade eder. Duygusal olarak dengeli bireyler, kaygı, sinirlilik veya hayal kırıklığı yaşamadan küçük aksiliklere ve başarısızlıklara tahammül edebilirler. Duygusal stres altındayken sakin kalabilirler ve kısıtlanmadıkları sürece duygusal durumlarında gün içinde çok az dalgalanma olur. Sıkıntıyla karşılaştıklarında duygusal değişimler yaşasalar bile, bu durumdan önceki duygusal durumlarına geri dönmekte zorluk çekmezler (Rohner, 2005).

Darling ve Steinberg (1993) ebeveynlik tarzlarını “çocuğa karşı iletilen ve birlikte ele alındığında ebeveynin davranışlarının ifade edildiği duygusal bir iklim yaratan bir tutum kümesi” olarak tanımlamıştır. Ebeveynlik stilleri üzerine önceki çalışmalarda boyutsal yaklaşım kullanılmıştır. Daha sonra Baumrind (1966, 1971), tipolojik yaklaşım kullanarak ebeveynlik stillerini araştırmaya başladı. Kontrol ve Sıcaklık olarak adlandırılan iki boyuta göre otoriter, müsamahakar ve demokratik şeklinde üç ana ebeveynlik stilini ortaya çıkardı. Baumrind'in (1966, 1971) çalışmasına dayanarak, Maccoby ve Martin (1983) ebeveynlik türlerinin en yaygın olarak kullanılan taksonomisini oluşturdu ve üç ebeveynlik stilini tanımladı: otoriter (yüksek talepkarlık ancak düşük yanıt verme), hoşgörül (düşük talepkarlık ancak yüksek cevap verme yeteneği) ve ihmalkarlık (düşük talep ve cevap verme) (Darling ve Cumsille, 2003; Steinberg ve ark., 2006).

Demokratik Tutum: Demokratik ebeveynlik çocuğun ebeveynlerden ayrı bir kişi olduğunu kabullenmek, bağımsız bir kişilik geliştirebilmesini ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilmesini özendirerek olarak tanımlanmıştır. Bu tutuma sahip ebeveynler bir yandan çocuklarından olgun davranışlar beklerlerken öte yandan toplumsal kurallara uymalarını da isterler. Çocuklarının düşüncelerini dinlerler, alınacak kararlarda onların görüşlerine önem verirler ve duygularını özgürce ifade etmesine izin verirler. Olumsuz davranışları cezalandırma yoluna gitmek yerine çocukla davranışının nedenleri hakkında konuşmayı tercih ederler. Çocuğun bireyselleşmesini ve bağımsızlığını özendirerek bir tutuma sahiptirler (Baumrind, 1971, Hughes ve ark., 2009).

Otoriter Tutum: Otoriter ebeveynlik tarzının, daha olumlu çocuk sonuçlarıyla ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu nedenle, çocuklara karşı koşulsuz saygı ve sevginin dengeli bileşimi ve yüksek kontrol seviyeleri nedeniyle, çocukların kişilik gelişimi için en uygun ebeveynlik stili olarak sıklıkla görülür. Dış disiplinden çok öz disiplin önemlidir. Yetkili ebeveynler çocuklarına öğüt vermektен kaçınırken, bir davranış olarak beklemediklerini açıkça ifade ederler ve çocuklar için iyi bir model olarak hareket ederler. Bu tür bir ailede, eşler arasında bir aşk iklimi vardır ve birbirlerine sıcak ve saygılı davranırlar. Çocuğa karşı ortak bir tavırları var. Ayrıca kurallar sadece çocuklar için değil ebeveynler için de geçerlidir. Ailede ebeveyn ve çocuklar aynı haklara sahiptir. Sorumluluk duygusu geliştirilebilir. Çünkü bu ebeveynler çocuklarının kısıtlama olmaksızın büyümesine izin verirler.

Çocuklar yeteneklerini gösterecek bir ortam bulurlar. Sonuç olarak çocukların daha yüksek öz saygıları ve daha düşük sosyal kaygı düzeyleri vardır ve kendilerini daha az yalnız hissederler. (Çelenk, 2003; Kuzgun, 1973).

Hoşgörülü Tutum: Hoşgörülü ebeveynlik tarzı, yüksek sıcaklık ve hassasiyet bağlamında düşük disiplin ve öz denetim beklentileriyle karakterizedir. Bu ebeveynler çocuğa karşı herhangi bir kontrol veya disiplin yöntemi uygulamazlar. Bir çocuk yanlış davranış sergilediğinde, yaptırım uygulanmaz. Hem olumlu hem de olumsuz davranışlar için aynı tepkileri alan çocuk neyin doğru neyin yanlış olduğunu ayırt edemez. Çocuğun yaşına uygun davranması beklenmez ve sosyal kurallara fazla önem verilmez. Hoşgörülü tutum genellikle geç çocuğu olan veya tek çocuğu olan ebeveynlerde görülür (Dönmezer, 1999). Araştırmalar, bu tutumun sürdürülmesinin, çocuğun ihtiyaç duyulduğunda duygularını ve dürtülerini kontrol etme yeteneğini olumsuz etkilediğini ve saldırgan davranışlara yol açabileceğini iddia etmektedir (Yazdani ve Daryei, 2016).

İlgisiz Kaygısız Tutum : İhmalci ebeveynlik tarzı genellikle yüksek sigara içme oranları, depresyon, psiko-sosyal gelişim ve zayıf akademik başarı gibi olumsuz çocuk sonuçlarıyla ilişkilendirilir (Yazdani ve Daryei, 2016). İhmalci ebeveynlik, düşük düzeyde hem duyarlılık hem de kendini kontrol etme talepleriyle karakterize edilir. Bu tür ebeveynler çocuklarını yalnız bırakabilir veya dışlayabilir. Çocuklarıyla ilgisi olmayan ebeveynler, maddi ve maddi olmayan ihtiyaçları karşılama ve sevgi gösterme konusunda yetersizdir. Çocuğu terbiye etmezler ve çocuğu tek başına bırakırlar. Bu tür ebeveynler çocuklarını çalışmalarını ve planları için bir engel olarak görürler. Bu ebeveynlik tarzı daha çok yoksul ve kalabalık ailelerde görülmektedir (Karataş, 2016; Yavuzer, 2005).

Aşırı Koruyucu-Kollayıcı Koruyucu ebeveyn tutumu olan ebeveynler çocuktan ayrılmakta güçlük çekerler. Çocuklarının sorumluluğunu tam olarak alırlar ve sonuç olarak bağımlı olan ve kendi başlarına karar veremeyen bireyler yetiştirirler (Parker, 1984) Bu ebeveynler temkinli olarak tanımlanabilir ve çocuklarını her zaman tehlikelerden korumaya çalışırlar. Çocukları stresli bir durumla karşılaştıklarında kaygı yaşarlar (Carducci ve Zimbardo, 1995). Koruyucu ebeveynler, bu şekilde davranarak ebeveynlik görevlerini yerine getirdiklerine inanırlar ve karşılığında çocuğun kendilerine şükran duymasını isterler. Bir çocuğun birey olmaya yönelik davranışları hoş karşılanmaz (Kulaksızoğlu, 2011).

Bir sistem olarak aile, rutinleri oluşturan, davranışı düzenleyen, duygusal destek ve ifadeyi düzenleyen, iletişim sağlayan, organize bir güç yapısı veya hiyerarşi kuran ve aile için müzakere ve problem çözme sağlayan, gelişen bir dizi örtük kurallara göre çalışır (Goldenberg ve Goldenberg, 2013). Sistem olarak aileler, ebeveynlik davranışını şekillendiren ve çocukların sonuçlarını etkileyen özelliklerle bir iklim veya iç ortam da yaratır.

Sosyal olarak yetkin olan çocuklar bağımsız, sorumlu, işbirlikçi, arkadaş canlısı ve dürtüsel olmaktan çok kendi kendini kontrol ettiğini göstermektedir (Landy ve Osofsky, 2009). Çocukluk dönemindeki aile ortamı ve ebeveyn tutumlarının birey üzerindeki kaçınılmaz etkisi nedeniyle, kişilik özellikleri, benlik, psikolojik iyilik hali ve dolayısıyla psikolojik rahatsızlıklardaki rolü, uzun süredir ilgi odağı olarak varlığını sürdürmektedir (Perris ve ark. 1994). Bu sebeple bireyin anne ebeveyni tarafından algıladığı ret-kabulünün kendi ebeveynlik tutumu üzerinde etkisi araştırma sorusunu oluşturmaktadır. Araştırmanın problemleri ve hipotezleri aşağıda yer almaktadır;

- Annelerin kendi annesinin ret-kabulü, anne ebeveynin ebeveynlik tutumunu nasıl etkilemektedir?
- Anne ebeveynin kendi ebeveyn kabul-ret algıları ve çocuk yetiştirme tutumları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

- Annenin ebeveyn kabul-ret algısı ile izin verici ebeveynlik tutumu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.
- Annenin ebeveyn kabul-ret algısı ile demokratik çocuk yetiştirme tutumu arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.
- Annenin ebeveyn kabul-ret algısı ile aşırı koruyucu çocuk yetiştirme tutumu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.
- Annenin ebeveyn kabul-ret algısı ile otoriter çocuk yetiştirme tutumu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.
- Anne ebeveynin ebeveyn kabul-ret algısı ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkide sosyo-demografik değişkenler açısından anlamlı bir farklılık vardır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmada, anne ebeveynin kendi anne ret kabulünün, ebeveynlik tutumu üzerinde etkisini anlamlandırmak için ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte yaşanmış olan ya da şimdi var olan herhangi bir durumu, herhangi bir müdahalede bulunmadan tanımlamayı amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2016). Tarama modeli ile çalışmasını yürüten araştırmalarda, diğer araştırma yöntemlerine göre belirli bir zaman kısıtlaması içerisinde evreni temsil eden daha da büyük örneklem aracılığı ile araştırma verileri toplanmaktadır (Büyüköztürk ve ark., 2009). Tarama modellerinin yanı sıra İlişkisel Tarama Modeli ise, iki ya da daha fazla değişken arasında birlikte bir değişimin etkisinin olup olmadığı ve de bu değişimin şiddetinin ölçülmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada elde edilen veriler tesadüfi örneklem sistemi ile ulaşılabacaktır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Anne Ebeveynin Kendi Anne Red Kabulünün, Ebeveynlik Tutumu Üzerinde Etkisi üzerine çalışılacak tez çalışması nicel araştırma olup, anket uygulaması ile gerçekleştirilecektir. İlişkisel tarama yöntemi ile çalışılacak olan tezin örneklem grubu; İstanbul ilinde ikamet eden ve 2 ila 6 yaş arasında çocukları olan 493 anneden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları, araştırmacı tarafından oluşturulan demografik bilgileri yordayan Demografik Bilgi Formu, bireyin annesinden algıladığı kabul ve reddi ölçmek için Ebeveyn Kabul-Ret Ölçeği (Dedeler ve ark.,2017) yetişkin formu ve bireyin annelik tutumunu yordayan Ebeveyn Tutum Ölçeği (Karabulut ve Şendil, 2008) formu kullanılmıştır. Verilerin toplanma aşamasında araştırmacının oluşturduğu ve araştırmacının amacına uygun olarak hazırlanmış Demografik Bilgi Formu, EKRÖ Anne Formu ve Ebeveyn Tutum Ölçeği formunu içeren bir paket uygulaması yapılmıştır. Demografik Bilgi Formu araştırma açısından etkili ve gerekli bilgiyi toplaması konusunda uzmanların görüşüne ve araştırmasının danışmanına danışılarak oluşturulmuştur. Pakette kullanılacak ölçme araçları için gerekli onay alındıktan sonra, İstanbul ilinde ikamet eden ve 2 ila 6 yaş arasında çocukları olan 493 anneye uygulanmıştır. Araştırmanın problem cümlelerini cevaplandırmaya yönelik toplanan bilgiler, kullanılan ölçeklerin puanlanması ve ters maddeler de göz önünde bulundurularak elektronik ortamda verilerin girişi yapılmıştır. Verilerin işlenmesi için sosyal bilimler araştırmalarında kullanılan IBM SPSS 21.0 paket programı kullanılmıştır. Eksik doldurulmuş ölçekler tespit edilerek, kayıp sayılarak çıkartılmıştır.

Bulgular

Araştırmada ölçekler yardımıyla elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Katılımcılar ile ilgili tanımlayıcı bulgular verildikten sonra, ölçekler ve ölçeklerle demografik veriler arasındaki ilişki bulguları verilmiştir.

Katılımcıların %4,50'si 23 ve altı, %17,60'ı 24-27 yaş arası, %19,90'ı 28-32 yaş arası, %29,4'ü 33-36 yaş arası, %24,10'u 37-40 yaş arası ve %4,50'si 40 yaş ve üstüdür. Ekonomik durum değerlendirmesinde katılımcıların %4,7'si alt gelir düzeyine, %36,90'ı orta gelir düzeyine, %49,50'si alt-orta gelir düzeyine, %5,90'ı üst gelir düzeyine ve %3,0'ü üst-orta gelir düzeyine sahiptir. Katılımcıların anne mezuniyet durumuna bakıldığında %9,70'inin ilkokul, %36,70'inin ortaokul, %4,90'ının lise, %33,10'unun önlisans ve %15,60'ının lisans mezunu olduğu bulundu. Katılımcıların %1,80'i lise, %21,70'i önlisans, %59'u lisans, %15,80'i yüksek lisans ve %1,60'ı doktora mezunudur. Katılımcıların çocukluklarının geçtiği yer değerlendirildiğinde %56,20'si metropol, %9,30'unun Büyükşehir, %15,80'inin İlçe, %8,90'ının Küçük şehir, %1,80'inin Kasaba, %3,70'inin Köy ve %4,30'unun Yurtdışı olarak bulunmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların EKRÖ-toplam ve alt boyut puan ortalamaları

	N	ort±std	Min.	Max.
Sıcaklık/Şefkat	493	29,66±6,78	9,00	36,00
Düşmanlık/ Saldırganlık	493	9,29±3,55	4,00	24,00
Kayıtsızlık/ İhmal	493	7,90±3,16	5,00	19,00
Ayrışmamış Ret	493	5,48±2,47	3,00	16,00
EKRÖ-toplam	493	38,00±13,99	24,00	89,00

Bu bulgular katılımcıların ebeveyn kabul düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Katılımcıların ebeveyninden algıladığı Düşmanlık/ Saldırganlık düzeyinin, Kayıtsızlık/İhmal düzeyinin ve Ayrışmamış Ret düzeyinin düşük olduğu bulundu.

Tablo 2. Katılımcıların ETÖ alt boyut puan ortalamaları

	N	ort±std	Min.	Max.
Demokratik	493	78,79±6,08	56,00	85,00
Otoriter	493	17,92±6,02	10,00	39,00
Aşırı koruyucu	493	31,85±6,44	16,00	45,00
İzin verici	493	23,72±5,02	13,00	37,00

Katılımcıların demokratik tutumları yüksek düzeyde bulundu. Katılımcıların otoriter tutumları düşük düzeyde bulundu. Katılımcıların aşırı koruyucu ve izin verici tutumları orta düzeyde bulundu. EKRÖ-toplam ve alt boyut puanlarının yaş gruplarına göre farklılaşma durumu değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmeye göre;

EKRÖ-toplam, Sıcaklık/Şefkat alt boyutu ve Ayrışmamış Ret alt boyutunda yaş gruplarına göre istatistiksel anlamda farklılık bulunmadı ($p \geq 0,05$). Düşmanlık/Saldırganlık alt boyutundan en yüksek puanı 33-36 yaş arası (10,11±4,28) katılımcılar alırken, en düşük puanı 24-27 yaş arası (8,36±2,68) katılımcılar aldı. Düşmanlık/Saldırganlık alt boyutunda yaş gruplarına göre istatistiksel anlamda farklılık bulundu ($p \leq 0,05$). Kayıtsızlık/İhmal alt boyutundan en yüksek puanı 41 ve üstü (10,36±4,30) katılımcılar alırken, en düşük puanı 37-40 yaş arası (7,37±2,81) katılımcılar aldı. Kayıtsızlık/İhmal alt boyutunda yaş gruplarına göre istatistiksel anlamda farklılık bulundu ($p \leq 0,05$).

EKRÖ-toplam ve alt boyut puanlarının gelir gruplarına göre farklılaşma durumu değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmeye göre;

Sıcaklık/Şefkat alt boyutundan en yüksek puanı üst-orta gelir grubunda olan (31,53±7,04) katılımcılar alırken, en düşük puanı üst gelir grubunda olan (27,72±7,42) katılımcılar aldı. Sıcaklık/Şefkat alt boyutunda gelir durumuna göre istatistiksel anlamda farklılık bulundu ($p \leq 0,05$). Düşmanlık/Saldırganlık alt boyutundan en yüksek puanı üst gelir grubunda olan (11,55±4,67) katılımcılar alırken, en düşük puanı üst-orta gelir grubunda olan (8±3,20) katılımcılar aldı. Düşmanlık/Saldırganlık alt boyutunda gelir durumuna göre istatistiksel anlamda farklılık bulundu ($p \leq 0,05$). Kayıtsızlık/İhmal alt boyutundan en yüksek puanı üst gelir grubunda olan (8,96±3,77) katılımcılar alırken, en düşük puanı üst-orta gelir grubunda olan (6,06±1,27) katılımcılar aldı. Kayıtsızlık/İhmal alt boyutunda gelir durumuna göre istatistiksel anlamda farklılık bulundu ($p \leq 0,05$). Ayrışmamış Ret alt boyutundan en yüksek puanı üst gelir grubunda olan (6,68±3,40) katılımcılar alırken, en düşük puanı üst-orta gelir grubunda olan (4±0,00) katılımcılar aldı. Ayrışmamış Ret alt boyutunda gelir durumuna göre istatistiksel anlamda farklılık bulundu ($p \leq 0,05$). EKRÖ-toplam puanında en yüksek puanı üst gelir grubunda olan (44,48±17,83) katılımcılar alırken, en düşük puanı üst-orta gelir grubunda olan (31,53±9,65) katılımcılar aldı. EKRÖ-toplam puanında gelir durumuna göre istatistiksel anlamda farklılık bulundu ($p \leq 0,05$).

EKRÖ-toplam ve alt boyut puanlarının çocukluğun geçtiği yere göre farklılaşma durumu değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmeye göre;

Sıcaklık/Şefkat alt boyutundan en yüksek puanı çocukluğu küçük şehirde geçen (30,75±5,95) katılımcılar alırken, en düşük puanı çocukluğu yurtdışında geçen (22,52±7,34) katılımcılar aldı. Sıcaklık/Şefkat alt boyutunda çocukluğun geçtiği yere göre istatistiksel anlamda farklılık bulundu ($p \leq 0,05$). Düşmanlık/Saldırganlık alt boyutundan en yüksek puanı çocukluğu yurtdışında geçen (11,42±3,48) katılımcılar alırken, en düşük puanı çocukluğu ilçede geçen (8,65±2,53) katılımcılar aldı. Düşmanlık/Saldırganlık alt boyutunda çocukluğun geçtiği yere göre istatistiksel anlamda farklılık bulundu ($p \leq 0,05$). Kayıtsızlık/İhmal alt boyutundan en yüksek puanı çocukluğu kasaba geçen (12,66±4,44) katılımcılar alırken, en düşük puanı çocukluğu büyükşehirde geçen (7,58±3,03) katılımcılar aldı. Kayıtsızlık/İhmal alt boyutunda çocukluğun geçtiği yere göre istatistiksel anlamda farklılık bulundu ($p \leq 0,05$). Ayrışmamış Ret alt boyutundan en yüksek puanı çocukluğu kasabada geçen (9,33±3,04) katılımcılar alırken, en düşük puanı çocukluğu ilçede geçen (4,78±1,06) katılımcılar aldı. Ayrışmamış Ret alt boyutunda çocukluğun geçtiği yere göre istatistiksel anlamda farklılık bulundu ($p \leq 0,05$). EKRÖ-toplam puanında en yüksek puanı çocukluğu kasabada geçen (56,66±16,53) katılımcılar alırken, en düşük puanı çocukluğu ilçede geçen (35,58±7,88) katılımcılar aldı. EKRÖ-toplam puanında çocukluğun geçtiği yere göre istatistiksel anlamda farklılık bulundu ($p \leq 0,05$) (Çizelge 12). Bu durum çocukluğu kasabada geçenlerin ebeveyn reddinin çocukluğu diğer yerlerde geçenlerden daha yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde çocukluğu ilçede geçenlerin ebeveyn kabulünün diğer yerlerde geçenlerden daha yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Ebeveyn tutumu alt boyutlarından demokratik ve otoriter alt boyut düzeyleri yaş gruplarına göre farklılık göstermedi ($p \geq 0,05$). Ebeveyn tutumu aşırı koruyucu alt boyutundan en düşük puanı 37-40 yaş arası (30,14±6,31) katılımcılar alırken, en yüksek puanı 23 ve altı yaş grubunda (35,27±5,07) olanlarda saptandı. Aşırı koruyucu alt boyutunda yaş gruplarına göre istatistiksel anlamda farklılık bulundu ($p \leq 0,05$). Ebeveyn tutumu izin verici alt boyutundan en düşük puanı 24-27 yaş arası (22,34±6,02) katılımcılar alırken, en yüksek puanı 41 ve üstü yaş grubunda (26,45±6,38) olanlarda saptandı. İzin verici alt boyutunda yaş gruplarına göre istatistiksel anlamda farklılık bulundu ($p \leq 0,05$).

Ebeveyn tutumu demokratik alt boyutundan en yüksek puanı alt gelir grubunda olan (80,56±5,82) katılımcılar alırken, en düşük puanı üst gelir grubunda olan (77,48±7,12) katılımcılar aldı. Demokratik alt boyutunda gelir durumuna göre istatistiksel anlamda farklılık bulundu ($p \leq 0,05$). Ebeveyn tutumu otoriter alt boyutundan en yüksek puanı üst gelir grubunda olan (22,03±8,16) katılımcılar alırken, en düşük puanı üst-orta gelir grubunda olan (14,93±2,46) katılımcılar aldı. Otoriter alt boyutunda gelir durumuna göre istatistiksel anlamda farklılık bulundu ($p \leq 0,05$). Ebeveyn tutumu aşırı koruyucu alt boyutundan en yüksek puanı alt-orta gelir grubunda olan (32,68±5,91) katılımcılar alırken, en düşük puanı alt gelir grubunda olan (26,43±6,98) katılımcılar aldı. Aşırı koruyucu alt boyutunda gelir durumuna göre istatistiksel anlamda farklılık bulundu ($p \leq 0,05$). Ebeveyn tutumu izin verici alt boyutundan en yüksek puanı üst gelir grubunda olan (25,62±4,48) katılımcılar alırken, en düşük puanı alt gelir grubunda olan (20,95±3,69) katılımcılar aldı. İzin verici alt boyutunda gelir durumuna göre istatistiksel anlamda farklılık bulundu ($p \leq 0,05$).

Ebeveyn tutumu alt boyutlarından demokratik ve otoriter alt boyut düzeyleri çocukluğun geçtiği yere göre farklılık göstermedi ($p \geq 0,05$). Ebeveyn tutumu aşırı koruyucu alt boyutundan en düşük puanı çocukluğu büyükşehirde geçen (30,41±5,68) katılımcılar alırken, en yüksek puanı çocukluğu ilçede geçen (34,5±5,69) katılımcılarda saptandı. Aşırı koruyucu alt boyutunda çocukluğun geçtiği yere göre istatistiksel anlamda farklılık bulundu ($p \leq 0,05$). Ebeveyn tutumu izin verici alt boyutundan en düşük puanı çocukluğu metropolde geçen (23,12±5,11) katılımcılar alırken, en yüksek puanı çocukluğu kasabada geçen (26,66±3,27) katılımcılarda saptandı. İzin verici alt boyutunda çocukluğun geçtiği yere göre istatistiksel anlamda farklılık bulundu ($p \leq 0,05$).

Tablo 3. EKRÖ-toplam ve alt boyutları ile ETÖ alt boyutları arasındaki korelasyon düzeyleri

		Demokratik	Otoriter	Aşırı koruyucu	İzin verici
Sıcaklık/Şefkat	r	,151**	-,115*	,189**	,119**
	p	0,001	0,010	0,000	0,008
Düşmanlık/Saldırganlık	r	-0,070	,305**	-,094*	,202**
	p	0,123	0,000	0,037	0,000
Kayıtsızlık/İhmal	r	-0,076	,258**	-0,042	,177**
	p	0,094	0,000	0,358	0,000
Ayrışmamış ret	r	-0,073	,301**	0,011	,193**
	p	0,108	0,000	0,809	0,000
EKRÖ-toplam	r	-,129**	,274**	-,110*	0,056
	p	0,004	0,000	0,015	0,216

* $p \leq 0,05$ istatistiksel anlamda farklılık bulunmaktadır.

** $p \leq 0,001$ istatistiksel anlamda farklılık bulunmaktadır.

EKRÖ-toplam ve alt boyutları ile ETÖ alt boyutları arasındaki korelasyon düzeyleri Tablo 3'te verilmiştir. Buna göre;

EKRÖ- Sıcaklık/Şefkat alt boyutu ile ETÖ- Demokratik alt boyutu arasında düşük düzeyde pozitif yönde ilişki bulundu. EKRÖ- Sıcaklık/Şefkat alt boyutu ile ETÖ- Otoriter alt boyutu arasında düşük düzeyde negatif yönde ilişki bulundu. EKRÖ- Sıcaklık/Şefkat alt boyutu ile ETÖ- Aşırı koruyucu alt boyutu arasında düşük düzeyde pozitif yönde ilişki bulundu. EKRÖ- Sıcaklık/Şefkat alt boyutu ile ETÖ- İzin verici alt boyutu arasında düşük düzeyde pozitif yönde ilişki bulundu. EKRÖ- Düşmanlık/Saldırganlık alt boyutu ile ETÖ-Otoriter alt boyutu arasında orta düzeyde pozitif yönde

ilişki bulundu. EKRÖ-Düşmanlık/Saldırganlık alt boyutu ile ETÖ-Aşırı koruyucu alt boyutu arasında düşük düzeyde negatif yönde ilişki bulundu. EKRÖ-Düşmanlık/Saldırganlık alt boyutu ile ETÖ-İzin verici alt boyutu arasında düşük düzeyde pozitif yönde ilişki bulundu. EKRÖ- Kayıtsızlık/İhmal alt boyutu ile ETÖ-Otoriter alt boyutu arasında düşük düzeyde pozitif yönde ilişki bulundu. EKRÖ- Kayıtsızlık/İhmal alt boyutu ile ETÖ-İzin verici alt boyutu arasında düşük düzeyde pozitif yönde ilişki bulundu. EKRÖ- Ayrılmamış ret alt boyutu ile ETÖ-Otoriter alt boyutu arasında orta düzeyde pozitif yönde ilişki bulundu. EKRÖ- Ayrılmamış ret alt boyutu ile ETÖ-İzin verici alt boyutu arasında düşük düzeyde pozitif yönde ilişki bulundu. EKRÖ- toplam puanı ile ETÖ-Demokratik alt boyutu arasında düşük düzeyde negatif yönde ilişki bulundu. EKRÖ- toplam puanı alt boyutu ile ETÖ-Otoriter alt boyutu arasında düşük düzeyde pozitif yönde ilişki bulundu. EKRÖ- toplam puanı alt boyutu ile ETÖ-Aşırı koruyucu alt boyutu arasında düşük düzeyde negatif yönde ilişki bulundu.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Günümüz dünyasında genel olarak ana babaların çocuğun sağlıklı olmasını ve güvenlik ihtiyacını sağlamak, çocukları yaşama bir yetişkin olarak hazırlamak ve çocuklara kültürel değerleri aktarmak gibi üç temel amaca ulaşmaya çalışma eğiliminde oldukları görülmektedir (APA, 2016). Bu amaçlara ulaşmada ebeveynlik (anneye veya babaya ait) stili ve ebeveynlik uygulamaları gibi iki ayrı kavrama yüklenen anlamlar önem kazanmaktadır. Ana babalık amaçlarının (parenting goal), ana babalık uygulamalarının (parenting practice) ve ana baba çocuk arasındaki ilişkinin duygusal atmosferinin (parenting style) bir araya gelerek ana babalığı ortaya çıkardığını ifade edilmektedir (Spera, 2005; Steinberg ve ark., 1992). Çocuğu gelişimsel olarak etkileyen öğelerin değerlendirilebilmesi için ana babalık stili ile ana babalık uygulamalarının arasında bir ayrım yapılmasının gerekli olduğu belirtilmiştir. Çünkü benzer ebeveynlik stiline sahip ana babaların birbirinden farklı ebeveynlik uygulamaları olabilir (Eryavuz, 2006). Araştırmamızda da anne ebeveynin kendi anne ret kabulünün, ebeveynlik tutumu üzerinde etkisi araştırılmıştır.

EKRÖ değerlendirmesinde alınan puanların yüksek olması ebeveyn reddinin yüksek olduğunu; düşük olması ise ebeveyn kabulünün yüksek olduğunu göstermektedir (Senese ve ark., 2016). Araştırmamızda EKRÖ değerlendirmesinde düşük puan alınmıştır. Bu durum katılımcıların ebeveyn kabul düzeyinin yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca araştırmamızda katılımcıların ebeveynlerinden algıladığı Sıcaklık/Şefkat düzeyinin yüksek; Düşmanlık/ Saldırganlık, Kayıtsızlık/İhmal ve Ayrılmamış Ret düzeyleri ise düşük olarak bulunmuştur. Araştırmamıza benzer olarak Can ve Aksel (2017)'nin yaptığı çalışmada da ebeveynlerin kabul düzeylerinin yüksek bulunduğu belirtilmiştir.

Araştırmada yaş değişkenine göre katılımcıların Sıcaklık/Şefkat alt boyutu ve Ayrılmamış Ret alt boyut düzeyleri arasında farklılık bulunmamıştır. 33-36 yaş arası katılımcılarda düşmanlık/Saldırganlık alt boyutundan ve 41 ve üstü Kayıtsızlık/İhmal alt boyutundan en yüksek puanı aldığı bulunmuştur. Fakat bu puanlar yaş aralığındaki bireylerin ebeveynlerine karşı hissettikleri düşmanlık/Saldırganlık ve Kayıtsızlık/İhmal duygularının çok düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Yapılan bir araştırmada katılımcıların yaşa göre ebeveyn ret-kabul alt boyutlarında aldıkları puanların farklılık göstermediği belirtilmiştir (Özer, 2019). Akün (2014), çalışmasında 45 yaş üzeri katılımcıların çocukluklarında daha fazla sıcaklık/şefkat algıladığını belirtmiştir. Literatür incelendiğinde yaş değişkeni ve algılanan anne baba kabul reddi ile ilgili yeterli araştırma yapılmadığı görülmüştür. Bu araştırmada, algılanan ebeveyn kabul reddinin yaşa göre farklılaşmamasının nedeni olarak yaş grup aralıklarının birbirine çok yakın olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmada katılımcıların ebeveyn kabul-ret düzeylerinin gelir durumuna göre farklılık gösterdiği bulunmuştur. Üst gelir düzeyine sahip olan katılımcılarda ebeveyn kabulü daha yüksek

iken, orta-üst gelir düzeyine sahip olan katılımcılarda ebeveyn kabulü daha düşük düzeyde bulunmuştur. Erkan ve Toran (2004), çalışmalarında annelerin aylık gelir düzeyi durumuna göre ebeveyn kabul-ret düzeylerinin farklılaştığını ve annenin gelir düzeyi arttıkça ret davranışının azaldığını bildirmiştir. Araştırma bulgularımız Erkan ve Toran (2004)'ın araştırması ile uyum sağlamaktadır.

Araştırmada katılımcıların anne eğitim düzeyine göre kabul-red düzeylerinde farklılık bulunmamıştır. Kağıtçıbaşı (2010)'nın araştırmasında Ülkemizde annelerin eğitim düzeyinin çocuğa karşı sıcaklık ve duygusal bağlılığı etkilemediğini belirtmiştir. Araştırma sonuçları literatürle uyum sağlamaktadır.

Araştırma sonuçları çocukluğu kasabada geçenlerin ebeveyn reddinin çocukluğu diğer yerlerde geçenlerden daha yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde çocukluğu ilçede geçenlerin ebeveyn kabulünün diğer yerlerde geçenlerden daha yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Araştırmada katılımcıların demokratik tutumlarının yüksek, otoriter tutumları düşük, aşırı koruyucu ve izin verici tutumlarının orta düzeyde olduğu bulunmuştur. Ebeveyn tutumu alt boyutlarından demokratik ve otoriter alt boyutları yaşa göre farklılık göstermemiştir. Katılımcılardan 23 ve altı olanların algıladıkları ebeveyn tutumu aşırı koruyucu ve 41 ve üstü yaş grubunun algıladığı ebeveyn tutumu ise izin verici olarak saptanmıştır. Aktaş (2011)'ın yaptığı çalışmada, demokratik ebeveyn tutumu ile yaş arasındaki korelasyona bakılmış, sonuç olarak yaş arttıkça demokratik tutumun azaldığını saptanmıştır. Alpoğuz (2014) araştırmasında ise gelir düzeyinin artmasıyla ebeveynlerden gördükleri tutumları demokratik algılandığı ve gelir düzeyi azalmasıyla otoriter olarak algılandığı bildirilmiştir.

Araştırmada ebeveyn tutumlarının gelir durumuna göre farklılık gösterdiği bulunmuştur. Araştırmamızda da gelir durumu daha düşük olan katılımcılarda demokratik tutum düzeyleri daha yüksek bulunmuşken, gelir durumu daha yüksek olan katılımcılarda otoriter tutum düzeyi daha yüksek bulunmuştur. Gelir durumu alt-orta olanlarda ise aşırı koruyucu tutumu düzeylerinin daha yüksek olduğu, gelir durumu üst seviyede olan katılımcılarda ise izin verici tutumun daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yapılan bir araştırmada gelir durumu düşük olan annelerin gelir durumu yüksek olan annelere göre daha otoriter ve reddedici tutumu benimsedikleri bildirilmiştir.

Araştırmada ebeveyn tutumu düzeyleri eğitim durumuna göre farklılık göstermemiştir. Fakat literatürde Nacak ve ark. (2011)'nin çalışmasında 115 düşük düzeyde eğitilmiş ve 120 yüksek düzeyde eğitilmiş anne ile ebeveynlik tutumları incelenmiştir. Araştırma sonucunda yüksek eğitilmiş annelerin düşük eğitilmiş annelere kıyasla daha yüksek izin verici tutum düzeylerinin olduğu bildirilmiştir (Nacak ve ark., 2011). Çalışmalar arasında ortaya çıkan sonuç farklılığının araştırmaların uygulandığı örneklemelerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Ebeveyn tutumu alt boyutlarından demokratik ve otoriter alt boyut düzeyleri çocukluğun geçtiği yere göre farklılık göstermemiştir. Fakat ilçede yaşayan katılımcıların algıladığı ebeveyn tutumu aşırı koruyucu ve kasabada yaşayan katılımcıların algıladığı ebeveyn tutumu izin verici olarak bulunmuştur. Metropol ve Büyükşehirde yaşayanlarda aşırı koruyucu ve izin verici tutu düzeyleri düşük oranda bulunmuştur. Şanlı ve Öztürk (2015)'ün araştırmasında ise köyde yaşayan annelerin baskıcı, koruyucu ve il merkezinde yaşayan annelerin ise daha demokratik olduğu belirtilmiştir.

Çocukların yetiştirilme biçimleri onların gelişimini, kişiliklerini ve sosyo-duygusal uyumlarını etkilediği gibi, ebeveynleriyle olan etkileşim biçimlerini etkileyebilir (Cuervo, 2010). Palacios (1999) çoklu etki modelinde ebeveyn-çocuk ilişkilerinin çift yönlü olduğu ortaya koymuştur. Daha sonraki

araştırmalar da bu etkileşimlerin karşılıklı, çift yönlü ve döngüsel bir etki içerdiğini göstermektedir (Espinal ve ark., 2006).

Ebeveyn yetiştirme stilleri, ebeveynlerin çocuklarıyla etkileşime girdiklerinde meydana gelen tutum ve davranışların nasıl olacağını belirlemektedir (Garcia ve ark., 2018; Shamsavari, 2012). Farklı ebeveynlik tarzları (otoriter, müsamahakâr, otoriter ve ihmalcı) iki ana boyut etrafında ifade edilmektedir. Bu an boyutlar duygulanım/iletişim ve kontrol/talep etme olarak belirtilmiştir (Moreno-Ruiz ve ark., 2018; Garcia ve ark., 2018). Ebeveyn duygusu/iletişim boyutu, ebeveynlerin çocuklarına ne kadar özen gösterdiklerini ve çocuklarını kabul ettiklerini ifade eder (Garcia ve ark., 2018). Bu bağlamda, Rohner (2016) ebeveyn davranışının kabul etme ve reddetme şeklinde iki özelliğini tanımlar. Bu tanım, çocuklarını kabul eden ebeveynlerin sevgi ve şefkatinden reddedilme gösteren ebeveynler tarafından tiksinti veya kınamaya kadar değişebileceği bir süreci belirtmektedir.

Ebeveyn kabul-ret teorisi, ana boyutunun (yani kabul-ret ekseninin) yetiştirme sürecinde gelişen ebeveyn davranışının belirli yönlerini şekillendirdiğini gösteren kanıtlara dayanmaktadır (Rohner, 2004). Ebeveynin kabulü daha fazla psikolojik uyum ile ilişkiliyken, ebeveyn reddi psikolojik bozukluklarla ilişkilidir (Dwairy, 2010). Bazı araştırmalar, çocukların ve ergenlerin psikolojik ve sosyal uyumunun, ebeveynleriyle olan ilişkilerinin kabul veya reddedilmeye dayalı olmasına bağlı olarak farklı olduğu sonucuna varmıştır (Rohner, 2004; Garcia ve ark., 2005).

Araştırmada ise ebeveyn kabul ret düzeyleri ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişki incelendiğinde düşük düzeyde ilişki bulunmuştur. Sıcaklık/Şefkat alt boyutunun ebeveyn tutumları ile daha ilişkili olduğu bulunmuş ve bu durumun katılımcı bireylerde ebeveyn algılanan Sıcaklık/Şefkat düzeyinin yüksek olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca algılanan Düşmanlık/Saldırganlık düzeylerinin artması/azalmasının otoriter ve izin verici tutum düzeylerinin de aynı oranda atması/azalması şeklinde ilişki bulunmuştur. Algılanan Kayıtsızlık/İhmal düzeyinin de otoriter ve izin verici tutum ile doğru orantılı olduğu bulunmuştur. Katılımcılarda demokratik ve aşırı koruyucu ebeveyn stiline ebeveyn kabul düzeylerini negatif yönde minimal düzeyde etkilediği bulunmuştur. Yani ebeveynlerde demokratik ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumunun artması ebeveyn kabul düzeyini artmaktadır. Bunun tam tersi olarak otoriter ebeveyn tutum düzeyinin artması ebeveyn kabul düzeyini azaltmaktadır.

Kaynakça

- Aktaş, S. (2011). *9. Sınıfta anne baba tutumları ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akün, E. (2014). *Algılanan ebeveyn kabul- reddinin çeşitli psikopatolojilerle ilişkisi*. Doktora tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alpoğuz, D.U. (2014). *Algılanan ana-baba tutumlarının ilköğretim öğrencilerinin okumaya yönelik tutumlarına ve Türkçe dersi akademik başarılarına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi.
- American Psychological Association [APA]. (2016). *Parenting American Psychological Association [APA]*. <http://www.apa.org/topics/parenting/>
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child development*, 887-907.
- Baumrind, D. (1971). Harmonious parents and their preschool children. *Developmental psychology*, 4, 99.
- Büyükoztürk, S., Eroğlu, B. K., Gelincik, A., Üzümcü, A., Özşeker, F., Çolakoğlu, B., Uyguner, Z. O. (2009). A Turkish family with a novel mutation in the promoter region of the C1 inhibitor gene. *Journal of Allergy and Clinical Immunology*, 123(4), 962-964.

- Can, H. Ö. & Aksel, E.Ş. (2017). Ebeveyn kabulü/reddi ile ebeveyn uygulamaları ilişkisi ve etkileyen faktörler. *Humanities Sciences*, 12(1), 35-50.
- Carducci, B. J. & Zimbardo, P. G. (1995). Are you shy?: Well, you have lots of company. *Psychology Today-New York*, 28, 34-34.
- Cassidy, J. (2000). Yetişkin romantik bağlar: Bireysel farklılıklara yönelik gelişimsel bir bakış açısı. *Genel Psikolojinin Gözden Geçirilmesi*, 4 (2), 111-131.
- Cuervo, A. (2010). Prácticas de crianza y desarrollo socioafectivo en la infancia. *Rev. Divers. Perspect. Psicol*, 6, 111-121
- Çelenk, S. (2003). The prerequisite for school success: Home-school cooperation. *İlköğretim Online*, 2(2), 28-34.
- Darling, N. & Cumsille, P. (2003). Theory, measurement, and methods in the study of family influences on adolescent smoking. *Addiction*, 98, 21-36.
- Darling, N. & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological bulletin*, 113(3), 487.
- Dedeler, M., Akün, E. ve Batıgün, A.D. (2017) Yetişkin ebeveyn kabul-red ölçeği – Kısa form'un uyarlama çalışması. *Dusunen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences* 30:181-193 DOI: 10.5350/DAJPN2017300302
- Demir, İ., ve İşmen Gazioğlu, E. (2013). *Theoretical orientations of counselor trainees in terms of personal, vocational and experiential factors*. In IAC World Conference. Counseling and Technology Use: Real Lives Virtual Contexts. İstanbul : Boğaziçi University.
- Derman, M. T. ve Başal, H. A. (2013). Okulöncesi çocuklarında gözlenen davranış problemleri ile ailelerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 115-144.
- Direktör, C., M. Çakıcı. (2012). Ergenlerde algılanan ebeveyn kabul ve reddinin psikolojik sorunlar üzerine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 132- 144.
- Dönmezer, İ. (1999). *Ailede iletişim ve etkileşim: Sağlıklı insan, sağlıklı aile*. İstanbul : Sistem Yayıncılık.
- Dwairy, M. (2010). Parental acceptance-rejection: A fourth cross-cultural research on parenting and psychological adjustment of children. *J. Child Family Study* 19, 30-35
- Erkan, S. ve Toran, M . (2004). Alt sosyo-ekonomik düzey annelerin çocuklarını kabul ve reddetme davranışlarının incelenmesi (Diyarbakır ili örneği) . *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 27 (27) , <https://dergipark.org.tr/pub/hunefd/issue/7811/102507>
- Eryavuz, A (2006). *Çocuklukta algılanan ebeveyn kabul veya reddinin yetişkinlik dönemi yakın ilişkiler üzerindeki etkileri*. Unpublished doctoral dissertation. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Espinal, I., Gimeno, A. & González, F. (2006). El enfoque sistémico en los estudios sobre la familia. *Universidad Autónoma de Santo Domingo UASD y Centro Cultural Poveda, Distrito Nacional*. 14, 21-34.
- García, O.F., Serra, E., Zacarés, J.J. & García, F. (2018). Parenting styles and short-and long-term socialization outcomes: A study among Spanish adolescents and older adults. *Psychosoc. Interv*, 27, 153-161.
- Goldenberg, H. & Goldenberg. I. (2013). *Family Therapy: An Overview*. Boston, MA: Cengage Learning.
- Gracia, E., Lila, M., Musitu, G. (2005). Rechazo parental y ajuste psicológico y social de los hijos. *Salud Ment*, 28, 73-81
- Holmes, J. (1993). Attachment theory: a biological basis for psychotherapy?. *The British Journal of Psychiatry*, 163(4), 430-438.
- Hughes, C. M., Smyth, S. & Lowe-Strong, A. S. (2009). Reflexology for the treatment of pain in people with multiple sclerosis: a double-blind randomised sham-controlled clinical trial. *Multiple Sclerosis Journal*, 15(11), 1329-1338.

- Kağıtçıbaşı, C. (2010). "Changing life styles - changing competencies: Turkish migrant youth in Europe". *Historical Social Research/Historische Sozialforschung*, 35(2) 151-168.
- Karaboğa, F. (2018). *Ebeveyn reddi algısı yüksek olan ergenlerin şiddet eğilimine yönelmesinde bağlanma biçiminin etkisinin incelenmesi*. Doctoral dissertation. İstanbul : İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karabulut Demir, E. ve Şendil, G. (2008). Ebeveyn Tutum Ölçeği. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11 (21), 15-25
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi* Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karataş, S., Sertelin-Mercan Ç. ve Düzen, A. (2016). Ergenlerin ebeveyn ilişkilerine yönelik algıları: Nitel bir inceleme. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 237-257.
- Khaleque, A. & Rohner, R.P. (2012). Pancultural associations between perceived parental acceptance and psychological adjustment of children and adults: A meta-analytic review of worldwide research. *Journal of cross-cultural Psychology*, 43(5), 784-800.
- Khaleque, A. & ROhner, R.P.. (2002). Perceived parental acceptance rejection and psychological adjustment: a meta-analysis of crosscultural and intracultural studies. *Journal of Marriage and Family*, 64: 54-64.
- Kulaksızoğlu, A. (2011). *Engelli çocuk ve ergenlerin hakları el kitabı: anne-baba ve öğretmenler için*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Kuzgun, Y. (1973). *Anne-baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi*, Doktora Tezi. Ankara Hacettepe Üniversitesi Eğitim Enstitüsü.
- Landy, S., Osofsky, JD. (2009). *Pathways to competence: encouraging healthy social and emotional development in young children*.. Baltimore : Paul H. Brookes.
- Moreno-Ruiz, D., EStévez, E., Jiménez, T. & Murgui, S. (2018). Parenting style and reactive and proactive adolescent violence: Evidence from Spain. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 15, 26-34
- Nacak, M., Yağmurlu, B., Durgel, E. ve Vijder, F. (2011). Metropol ve Anadolu'da ebeveynlik: Biliş ve davranışlarda şehrin ve eğitim düzeyinin rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*. 26. 67, 85-100.
- Özer, R. (2019). *Ergenlik döneminde algılanan ebeveyn kabul reddi, duygu dışavurum ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yüksel lisans tezi, İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi.
- Palacios, J. (1999). *La familia y su papel en el desarrollo afectivo y social*. In *Desarrollo afectivo y Social*. López, F., Etxebarria, I., Fuentes, M.J., Ortiz, M.J., (Ed).; Pirámide: Madrid, Spain, 267-284.
- Parker, G. (1984). The measurement of pathogenic parental style and its relevance to psychiatric disorder. *Social Psychiatry*, 19(2), 75-81.
- Perris, C., Arrindell, W. A., & Eisemann, M. (1995). *Parenting and psychopathology*. Bangor: Wiley-Blackwell.
- Rohner, R.P. (1975). *They love me, they love me not: A worldwide study of the effects of parental acceptance and rejection*. New Heaven CT : HRAF Press
- Rohner, R.P.. (1980). Worldwide tests of parental acceptance-rejection theory: An overview. *Cross-Cultural Research* 15(1): 1-21.
- RohneR, R.P.. (2004). The parental 'acceptance-rejection syndrome': Universal correlates of perceived rejection. *American Psychologist* 59: 827-840.
- Rohner, R.P.. (2016). Introduction to interpersonal acceptance-rejection theory, methods, evidence, and implications. *Online Readings in Psychology & Culture* 6(1).
- Rohner, R.P., Khaleque, A. & Cournoyer, D. E. (2005). Parental acceptance rejection: Theory, methods, cross-cultural evidences, and implicatons. *Ethos* 33: 299-333.
- Rohner, R. P.,ve Khaleque, A., & Cournoyer, D. E. (2012). Overwiev of parental acceptance rejection theory, Introduction to parental acceptance-rejection theory, methods, evidence, and implications. Research Gate, 10 Mayıs 2020,

https://www.researchgate.net/publication/255729046_Parental_acceptancerejection_theory_methods_and_implications

- Senese, V. P., Bacchini, D., Miranda, M. C., Aurino, C., Somma, F., Amato, G., Rohner, R. P. (2016). The adult parental acceptance–rejection questionnaire: a cross-cultural comparison of Italian and American short forms. *Parenting, 16*(4), 219-236.
- Rohner, R.P., Rising, D.G., & Sayre-Scibona, J. (2009). Sex differences in relations among remembered parental behavior in childhood, adults' current psychological adjustment, and career indecision. *Psychological Reports, 104*(2), 558-566.
- Rohner, R.P. & Brothers, S.A. (1999). Perceived parental rejection psychological maladjustment and borderline personality disorder. *Journal of Emotional Abuse, 1*(4): 81-95.
- Rohner, R. P. (2006). *Introduction to PAR Theory studies of intimate partner relationships*. Paper presented at First International Congress on Interpersonal Acceptance and Rejection, Istanbul, Turkey. 22-24.
- Shahsavari, M. A. (2012). General overview on parenting styles and its effective factors. *Australian Journal of Basic and Applied Sciences 6*, 139–142.
- Spera, C. (2005). A review of the relationship among parenting practices, parenting styles, and adolescent school achievement. *Educational Psychology Review, 17*(2);125-146.
- Steinberg, L., Blatt-Eisengart, I. & Cauffman, E. (2006). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful homes: a replication in a sample of serious juvenile offenders. *Journal of Adolescence Research, 16*, 47–58.
- Steinberg, L., Lamborn, S., Dornbusch, S. & Darling, N. (1992). Impact of parenting practices on adolescent achievement: Authoritative parenting, School involvement, and encouragement to succeed. *Child Development, 63*; 1266–1281.
- Şanlı, D. ve Öztürk, C. (2015). Anne babaların çocuk yetiştirme tutumları ve tutumlar üzerine kültürün etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi, 8*(4), 240-246.
- Yavuzer, H. (2005). *Anne- Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yazdani, S. & Daryei, G. (2016). Parenting styles and psychosocial adjustment of gifted and normal adolescents. *Pacific Science Review B”: Humanities and Social Sciences, 2*(3), 100-105.